

Suomen Akatemia
Vastuullisuusraportti 2023

SUOMEN AKATEMIA

Sisällys

1.	Johdanto	3
1.1.	Suomen Akatemia – Finlands Akademi – Academy of Finland	3
1.2.	Vastuullisuuden johtaminen Suomen Akatemiassa	4
1.3.	Vastuullisuus Suomen Akatemian toiminnassa	5
2.	Vastuullisuusraportointi	7
2.1.	Tavoite 4: Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet.	8
2.2.	Tavoite 5: Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia	10
2.3.	Tavoite 9: Rakentaa kestävästä infrastruktuuria sekä edistää kestävästä teollisuutta ja innovaatioita	13
2.4.	Tavoite 13: Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan	16
2.5.	Kestävän kehityksen tavoitteet ja vastuullisuus strategisen tutkimuksen neuvoston rahoituksessa	18
3.	Vastuullisuuden seuranta: jalanjälki ja kädenjälki	20

Helsinki 2023

ISBN 978-951-715-948-7

1. Johdanto

1.1. Suomen Akatemia – Finlands Akademi – Academy of Finland

Suomen Akatemia on tieteellisen tutkimuksen keskeinen rahoittaja Suomessa ja aktiivinen toimija kansallisessa ja kansainvälisessä tiede- ja innovaatiopolitiikassa. Suomen Akatemian toiminnan ytimessä on korkealaatuisen, uudistuvan, vastuullisen ja vaikuttavan tutkimuksen rahoittaminen kaikilla tieteen ja tutkimuksen aloilla sekä sen hyödyntäminen yhteiskunnan parhaaksi.

Suomen Akatemia on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virasto, ja sen tehtävät on määritelty akatemialaissa. Ne ovat 1) edistää tieteellistä tutkimusta ja tutkimusedellytyksiä sekä niiden hyödyntämistä rahoittamalla niitä ja osallistumalla kansainväliseen yhteistyöhön, 2) toimia asiantuntijana tiedepoliitikan kehittämisessä ja toimeenpanossa ja 3) suorittaa muut asiantuntijatehtävät, joista säädetään valtioneuvoston asetuksella tai jotka opetus- ja kulttuuriministeriö sille antaa. Henkilötyövuosia tehtiin vuonna 2022 kaikkiaan 141. Suomen Akatemia toimii Helsingissä. Brysselissä Akatemialla on Business Finlandin kanssa yhteinen edunvalvontatoimisto.

Suomen Akatemia toimii suomalaisen tutkimus-, koulutus- ja innovaatiojärjestelmän kokonaisuudessa. Akatemian rahoitus muodostaa noin 25 % yliopistoissa tehtävän tutkimuksen rahoituksesta ja vajaan 10 % tutkimuslaitoksissa tehtävän tutkimuksen rahoituksesta.

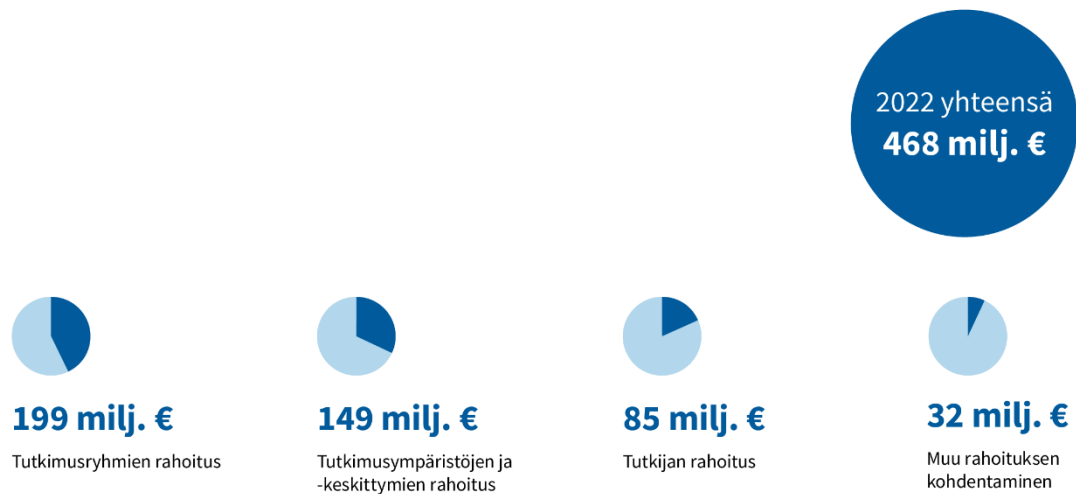
Suomen Akatemian tutkimusrahoituspäätökset perustuvat kansainväliseen vertaisarviointiin. Kilpailullisella tutkimusrahoituksellaan ja tiedepoliittisella osaamisellaan Akatemia edistää tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta sekä tukee tieteen uudistumista. Akatemian myöntämä tutkimusrahoitus on määräaikaista, yleisimmin 4–5-vuotista. Pääosa Akatemian myöntämästä tutkimusrahoituksesta kanavoituu yliopistoissa tehtävään tutkimukseen. Vuonna 2022 Akatemialle osoitettiin 3 921 tutkimusrahoitushakemusta. Akatemia myönsi rahoitusta yhteensä noin 468 miljoonalla eurolla ml. strategisen tutkimuksen neuvoston rahoitus (Kuva 1).

Suomen Akatemia toimii asiantuntijana kotimaisissa ja kansainvälisissä tiedepoliittisissa kysymyksissä sekä kerää ja analysoi tiedettä ja tieteen tekemistä koskevaa aineistoa. Laadukkaiden aineistojen ja analyysien tuottaminen vahvistaa tutkitun tiedon hyödyntämistä päätöksenteossa. Tietoaineistoja kokoamalla ja avaamalla Akatemia myös tukee suomalaisen yhteiskunnan osaamiseen perustuvaa uudistamista.

Suomen Akatemian yhteydessä toimii vuonna 2014 perustettu strategisen tutkimuksen neuvosto, jonka tehtävänä on rahoittaa pitkäjänteistä ja ohjelmamuotoista tutkimusta, joka tuottaa ratkaisuja merkittäviin suomalaisen yhteiskunnan haasteisiin.

Akatemia tekee laajaa kansainvälistä yhteistyötä toimialallaan. Akatemia osallistuu sitä kautta toimintaan, jolla tavoitellaan kestävästä kehityksestä mukaisia kehityskulkuja esimerkiksi EU:n tutkimuksen puiteohjelmassa (Horisontti Eurooppa) ja myös

pohjoismaisessa – ja globaaliyhteistyössä. Akatemia on mukana monissa kansainvälisten tutkimusorganisaatioiden hallinnollista yhteistyötä edistävissä verkostoissa.

Kuva 1. Akatemian tutkimusrahoituksen kokonaisuus 2022.

Akatemia myönsi vuonna 2022 tutkimusrahoitusta kaikkiaan 468 miljoonaa euroa. Kokonaisuuteen sisältyi strategisen tutkimuksen neuvoston valtuus 55,6 miljoonaa, valtiotodistukseen perustuvien infrastruktuurien jäsenmaksut 21 miljoonaa sekä EU:n elpymis- ja palautumisvälineeseen liittyvä 40,5 miljoonan euron kokonaisuus (Kuva 1.)

Vuonna 2022 vastuullisuutta edistettiin Akatemiassa erityisesti seuraavin toimin. Akatemia

- laati kolmannen kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumuksen, asetti työryhmän edistämään sen toteutumista ja vastuullisuusraportin laatimista,
- tarkisti avoimen tieteen linjauksensa koskien tieteellisiä julkaisuja, sekä teki muutokset myös rahoitusehtoihinsa ja hakuohjeistukseen,
- panosti yhteisöllisyyttä tukevien toimintatapojen vahvistamiseen, mm. jatkamalla 2020-2021 toteutettua valmentavan työotteen ja tiimityön kehittämistä vastuu-aluekohtaisissa tiimivalmennuksissa,
- toteutti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnin uuden akatemiaturkija-rahoitusmuodon valmistelussa, ja
- kohdensi kestävä kasvun ohjelman rahoituksen (45 M euroa) tutkimusinfrastruktuureille, jotka edistävät digitaalista ja vihreää siirtymää toiminnassaan. Rahoitushakemuksista kerättiin tietoa tutkimusinfrastruktuurien vihreää siirtymää edistävien toimien kartoittamiseksi.

1.2. Vastuullisuuden johtaminen Suomen Akatemiassa

Suomen Akatemia on sitoutunut vastuullisen tieteen edistämiseen ja Suomen Akatemian johto on sitoutunut erityisesti vastuullisuuden kehittämiseen ja seurantaan. Vastuulliseen tieteeseen kuuluvat tutkimusetiikka, vastuullinen tutkijanarviointi, tasa-arvo

ja yhdenvertaisuus, avoin tiede sekä kestävä kehitys. Näitä asioita käsitellään säännöllisesti Akatemian johtoryhmässä sekä Akatemian hallituksessa.

Suomen Akatemia on tulossopimuksessaan opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa sitoutunut (sopimuskaudella 2020–2023) hallinnonalan yhteisenä tavoitteena edistämään toiminnallaan YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) toteutumista. Suomen Akatemian yhtenä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteena on tulossopimuksessa määritelty seuraava: *Suomen Akatemian oma toiminta ja sen rahoittama tutkimus edistävät tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja diversiteettiä tieteessä sekä kestävän kehityksen tavoitteita*. Tavoitteen toteutumista seurataan säännöllisesti OKM:n ja Akatemian tulossopimusneuvotteluissa.

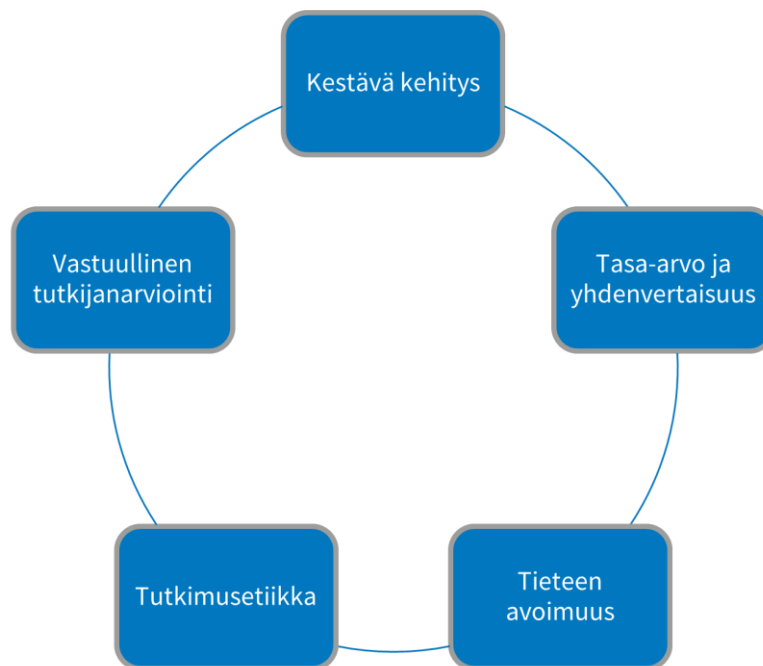
Suomen Akatemia on myös sitoutunut laatimansa yhteiskuntasitoumuksen tavoitteisiin. Keskeisenä tavoitteena on saada vastuullisuuteen liittyvät teemat, toimenpiteet ja niiden seuranta osaksi Akatemian vuosikelloa.

Akatemian johto asetti vuoden 2023 alussa Vastuullisuusraportoinnin ja kestävän kehityksen työryhmän, jossa on edustettuna johtoa ja asiantuntijoita Akatemian eri vastuualueilta. Ryhmän tehtävänä on tukea ja seurata vastuullisuuteen ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen liittyviä toimia Akatemiassa.

1.3. Vastuullisuus Suomen Akatemian toiminnassa

Suomen Akatemian toimintaa ohjaavia arvoja ovat avoimuus, läpinäkyvyys, luotettavuus sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.

Suomen Akatemiassa vastuullisuus tarkoittaa sitä, että luonnon, ihmisten ja talouden näkökulmat huomioidaan sekä Suomen Akatemian tutkimusrahoitustoiminnassa että Akatemian toiminnassa valtion virastona. Vastuullisuus on olennainen osa Suomen Akatemian toimintaa. Akatemia rahoittaa vastuullisella tavalla korkealaatuista, vaikuttavaa ja uudistuvaa tutkimusta. Suomen Akatemia huomioi vastuullisen tieteen yhteydessä tutkimuseettiset kysymykset, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden, tieteen avoimuuden, kestävän kehityksen tavoitteet sekä vastuullisen tutkijanarvioinnin periaatteet. Tavoitteena on tätä kautta parantaa tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta (Kuva 2). Akatemian tavoitteena on, että vastuullisuus kuuluu olennaisena osana niin tutkimusrahoitukseen kuin hallintoviraston omaan toimintaan.

Kuva 2. Vastuullisen tieteen käytänteet.

Suomen Akatemia teki ensimmäisen tutkimusrahoitusta koskevan kestävän kehityksen sitoumuksen vuonna 2015. Vuonna 2018 Akatemian hallitus päätti laajasta koko Akatemian tutkimusrahoitustoimintaa koskevasta sitoumuksesta vuosille 2018–2021. Akatemian hallitus päätti kolmannesta tutkimusrahoitustoimintaan kohdentuvasta sitoumuksestaan kesäkuussa 2022.

Sitoumuksen tavoitteena on lisätä tietoisuutta kestävän kehityksen periaatteista ja korostaa niiden merkitystä tutkimusrahoitustoiminnassa ja tutkimuksen toteuttamisessa. Lisäksi sitoumuksen tavoitteena on aktiivisella vaikuttavuusviestinnällä tuoda esille tutkimuksen rooli kestävän kehityksen edistäjänä. Pyrkimys on vahvistaa Suomen Akatemian yhteisökuva vastuullisena toimijana ja kestävän kehityksen tavoitteiden huomioidun edelläkävijänä. Sitoumuksen tavoitteena on myös tarkastella kestävän kehityksen ja vastuullisuuden näkökulmia aiempaa systemaattisemmin nivoen toteutumisen seuranta osaksi Akatemian toiminnan vuosikelloa.

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen mukaisesti Akatemia on edellyttänyt osana vastuullista tiedettä kestävän kehityksen periaatteiden huomioimista rahoittamissaan tutkimushankkeissa. Akatemia kannustaa tutkijoita esittämään tutkimussuunnitelmassaan, osana yhteiskunnallista vaikuttavuutta, miten hanke edistää kestävä kehitystä, ja vastaavasti hankkeen loppuraportissa kertomaan, miten hanke ja sen tulokset ovat edistäneet kestävä kehitystä.

Akatemian hallintovirastossa on kehitetty työskentelytapoja määrätietoisesti kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti ja esimerkiksi tutkimushakemusten arviointi on siirretty etäpaneeliin. Tällä toimintatavalla on pystytty välttämään vuosittain noin tuhannen kansainvälisen asiantuntijan lentomatkat. Kestävä kehitystä on edistetty myös virkahenkilöiden mm. lentomatkailua rajoittamalla sekä etätöitä ja monipaikkaista työskentelyä tukemalla. Sidosryhmätilaisuudet ja kokoukset järjestetään

pääsääntöisesti myös etäosallistumismahdollisuudella. Näin vähennetään liikkumistarvetta maakuntien välillä. Kestävä kehitys on punaisena lankana kaikissa virastopalveluihin liittyvissä hankinnoissa ja palveluissa. Akatemia on vuokralaisena Senaatin kiinteistössä, ja Senaatti raportoi osaltaan kiinteistöjensä vastuullisuuskäytänteistä mm. jätehuollon, lämmityksen, valaistuksen ja vedenkäytön osalta.

2. Vastuullisuusraportointi

Suomen Akatemia laatii vastuullisuutta koskevan raportin nyt toista kertaa. Ensimmäinen vastuullisuusraportti perustui pitkälti Akatemian toimintakertomukseen sekä tulossopimuksessa sovittujen mittareiden seurantatietoihin. Tässä toisessa raportissa keskitytään vuoden 2022 vastuullisuutta ja kestävästä kehitystä edistäviin toimenpiteisiin.

Kuva 3. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Akatemia asetti vuonna 2021 YK:n Agenda 2030 tavoitteista (Kuva 3) etusijalle seurattaviksi tavoitteikseen ja vastuullisuusraportointinsa kohteiksi seuraavat tavoitteet:

- Tavoite 4: Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet.
- Tavoite 5: Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia.
- Tavoite 9: Rakentaa kestävästä infrastruktuuria sekä edistää kestävästä teollisuutta ja innovaatioita.
- Tavoite 13: Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan.

2.1. Tavoite 4: Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet.

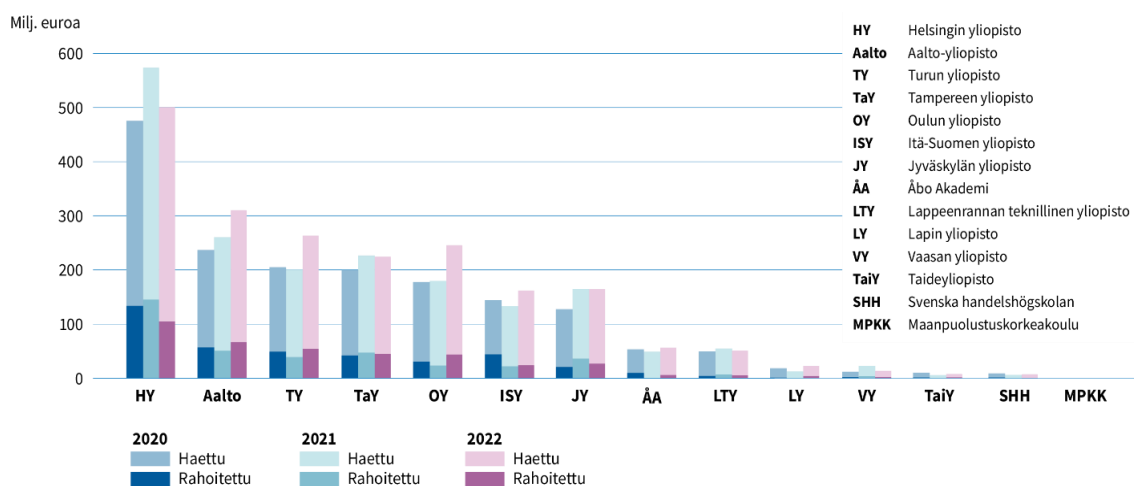

Akatemian tutkimusrahoituksesta kanavoituu 80 % yliopistoille. Akatemia rahoittaa kaikkia yliopistoja ja tutkimusaloja (Kuva 4). Akatemian kilpaillun tutkimusrahoituksen päätökset perustuvat kansainväliseen arviointiin tutkimussuunnitelman tieteellisestä laadusta; tutkimusrahoitusta ei allokoida aloittain eikä tutkimusorganisaatioittain.

Akatemian tarjoamat rahoitusinstrumentit sekä Akatemian rahoituksen mahdollistama tiede ja tutkijankoulutus tukevat jatkuvan oppimisen toteutumista. Tutkimus on yliopistoissa opetuksen perustana, ja Suomen Akatemian rahoituksella toimivat tutkijat ovat opetuksessa merkittävässä roolissa sekä suoraan että epäsuorasti. Siten Suomen Akatemian tutkimusrahoitus vaikuttaa myös korkeimpaan opetukseen. Akatemian rahoituksella tehdään vuosittain noin 3 000 henkilötyövuotta.

Tutkimus, siihen perustuva osaaminen ja tieteellisen tiedon käyttö kytkeytyvät toisiinsa. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta ja niiden tuottama osaaminen uudistavat suomalaista yhteiskuntaa ja työelämää.

Suomen Akatemia edistää laadukkaan tutkitun tiedon saatavuutta muun muassa avoimen tieteen keinoin. Akatemia edellyttää rahoittamiensa tutkimushankkeiden sitoutumista julkaisujen avoimeen saatavuuteen ja että hankkeiden vastuulliset tutkijat vastaavat tutkimusaineistojen vastuullisesta hallinnoinnista ja avaamisesta. Tavoitteena on, että tutkimuksen tuottamat julkaisut, tiedot ja aineistot, niiden metatiedot sekä käytetyt menetelmät ovat helposti saatavilla jatkokäyttöä varten.

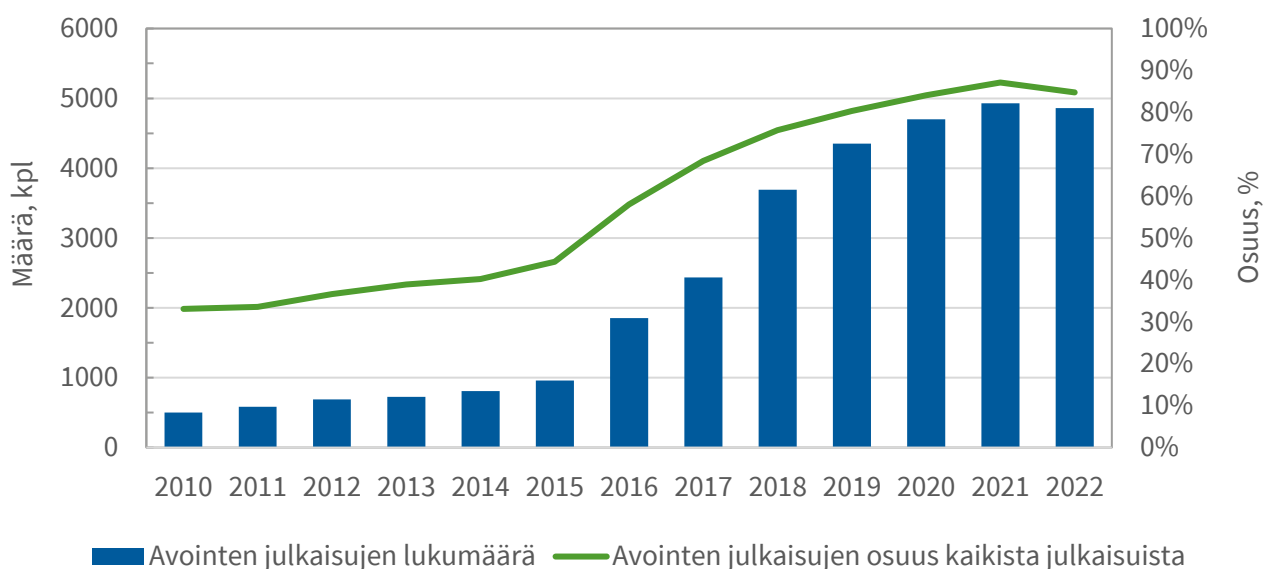

Kuva 4. Akatemian rahoituspäätökset yliopistoittain 2022.

Avointen julkaisujen määrä ja osuus Suomen Akatemian rahoittamissa hankkeissa on kasvanut voimakkaasti vuoden 2015 jälkeen (Kuva 5). Tulossopimuksen mukaisesti Akatemia on jatkanut avoimen tieteen edistämistä v. 2022. Akatemia on kehittänyt omia toimintojaan entistä vahvemmin avoimen tieteen käytänteitä tukeviksi. Toimeenpanon

tukena on tehty valikoitua, mutta laajaa verkostoitumista painottavaa kansainvälistä ja kansallista yhteistyötä tiedeyhteisön eri jäsenten ja instituutioiden kanssa. Vuoden 2022 aikana Akatemia tarkisti avoimen tieteen linjauksensa koskien tieteellisiä julkaisuja, sekä teki muutokset myös rahoitusehtoihinsa ja hakuohjeistukseen. Lisäksi Akatemia on aktiivisesti mukana sekä kansallisissa että kansainvälisissä verkostoissa kehittämässä avoimen tieteen toimintatapoja muun muassa Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) johtaman Kansallinen avoin tiede -koordinaation ohjausryhmässä ja teema-kohtaisissa työryhmissä. Akatemia on osallistunut tieteellisten julkaisujen avoimuutta edistävän cOAlition S -verkoston toimintaan sekä Science European avointa tiedettä käsittelevään Open Science -ryhmään. Akatemia on myös osallistunut tiiviisti tutkimusaineistojen hallintaa ja jatkokäyttöä edistävään Suomen European Open Science Cloud (EOSC) -foorumiin. Tutkimusaineistojen osalta Akatemia on seurannut tutkimusaineistohallinnan edistymistä rahoitetuissa hankkeissa sekä tukenut tutkimusorganisaatioiden työtä aineistohallinnan palvelujen kehittämisessä.

Vuodesta 2021 lähtien avatuissa rahoitushauissa on edellytetty rahoitetuilta tutkimushankkeilta tutkimusjulkaisujen välitöntä avoimuutta tavalla, joka mahdollistaa tutkimustulosten välittömän ja laajan jatkokäytön. Akatemia pyytää kaikilta rahoitetuilta hankkeilta tutkimusaineistojen hallinnan suunnitelman ennen kuin rahoituksen voi ottaa käyttöön. Vuonna 2021 tehdyn tarkistuksen mukaan aineistohallintasuunnitelmat ovat hyvätasoisia ja tarjoavat siten tutkijoille ja heitä tukeville tutkimuspalveluille hyvän lähtökohdan aineistojen hallinnan ja avaamisen toteutukselle. Akatemian omissa toimissa avoimen tieteen edistämistä on suunniteltu ja toteutettu erityisesti vastuullisen tutkijanarvioinnin edistämisen rinnalla.

Kuva 5. Avoimet julkaisut Suomen Akatemian rahoittamissa tutkimushankkeissa 2010-2022 Scopus-tietokannassa.

Akatemian tavoitteena on osaava ja hyvinvoiva henkilöstö. Akatemiassa on erinomaiset mahdollisuudet työtehtävissä kehittämiselle sekä osaamisen vahvistamiselle.

Henkilöstön hyvinvointi ja osaamisen kehittäminen tukevat vastuullista, uudistuvaa ja vuorovaikutteista toimintaa yhdessä tiedeyhteisön ja muun yhteiskunnan kanssa.

Vuonna 2022 Akatemiassa panostettiin yhteisöllisyyttä tukevien toimintatapojen vahvistamiseen, mm. jatkamalla 2020-2021 toteutettua valmentavan työtöteen ja tiimityön kehittämistä vastuualuekohtaisissa tiimivalmennuksissa. Vastuualueilta saadun palautteen mukaan valmennukset vahvistivat vastuualueiden tiimityön taitoja ja yhteisöllisyyttä pandemia-aikana ja siirryttäessä lähi- ja etätöön uusiin toimintatapoihin. Lisäksi valmennusten avulla kehittyivät työntekijöiden ja tiimien taidot palautteen antamisessa, tavoitteellisessa työskentelyssä, kehityskohteen sanoittamisessa sekä palvelujen kehittämisessä yhdessä asiakkaiden kanssa.

2.2. Tavoite 5: Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia

Suomen Akatemia on strategiansa ja arvojensa mukaisesti sitoutunut edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Tutkimusrahoitusta myöntävänä viranomaisena Akatemia varmistaa ja edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista tutkimusrahoitustoiminnassa ja rahoituspäätöksiä tehtäessä. Työnantajana Suomen Akatemia edistää henkilöstönsä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Akatemian voimassa olevan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman 2022–2023 toimenpiteet liittyvät yleisiin Akatemian toimintatapoihin, tutkimusrahoitustoimintaan sekä hallintoviraston henkilöstöön. Toimenpiteiden painopisteinä on suunnittelukaudella 2022–2023 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulman valtavirtaistaminen vahvemmin Akatemian toimintaan ja valtavirtaistamista tukevien käytäntöjen edistäminen. Suunnitelma kattaa sukupuolten välisen tasa-arvon lisäksi yhdenvertaisuuslain syrjintäperusteet.

Akatemia on tutkimusrahoittajana aktiivinen toimija rakentaen läpinäkyvää tutkimus ekosysteemiä, jossa ei ole sukupuoleen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn perustuvia eriarvoistavia rakenteita tai toimintatapoja. Osana toimiaan Akatemia on muun muassa vuodesta 2020 lähtien edellyttänyt rahoituksen hakijalta tutkimussuunnitelmassa kuvausta siitä, kuinka tutkimus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Hakemusarviointia ja arvioitsijoiden ohjeistusta on kehitetty tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin liittyen. Akatemia on tarkentanut käytänteitään ja rahoitusehtojaan niin, että ne edistävät rahoituksen hakijoiden ja saajien tosiasiallista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, esimerkiksi huomioimalla työn ja perheen/yksityiselämän yhteensovittamisen kysymykset.

Tutkimusrahoituksen osalta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan sisältyy useita uusia toimenpiteitä toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi:

- Akatemia määrittelee keinot, joilla tuetaan työn ja perheen yhteensovittamista kaikissa rahoitusmuodoissa sekä naisten tutkijanuraa.

- Akatemia ottaa sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnin osaksi tulevia kehittämishankkeitaan.
- Akatemia vahvistaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmia osana vastuullista tiedettä ja arviointityötä.

(lähde: [Suomen Akatemian tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022–2023](#).)

Systemaattinen tiedonkeruu tutkimusrahoituksesta on tunnistettu yhdeksi tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäväksi toimenpiteeksi (Taulukot 1-3). Akatemia seuraa vuosittain

- hakijoiden ja rahoitettujen tutkijoiden sukupuolijakaumaa
- asiantuntijapaneelien sukupuolijakaumia vuosittain (kaikkiaan asiantuntijoita on vuosittain noin 1 000). Akatemian tavoitteena on, että asiantuntijapaneelien sukupuolirakenne on mahdollisimman tasapuolinen.

Akatemia raportoi vuosittain tiedot rahoitusta hakeneiden ja saaneiden sukupuolijakaumista opetus- ja kulttuuriministeriölle osana toimintakertomustaan.

Vuonna 2022 uuden akatemiatutkija-rahoitusmuodon valmistelussa toteutettiin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi. Arvioinnista julkaistiin erillinen raportti ([Suomen Akatemian nuoren tutkijasukupolven rahoitusuudistuksen sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi](#)).

Akatemiassa kehitetään parhaillaan toimielinkehtaisten tilastojen seuranta rahoitusta saaneiden naisten ja miesten osuuksista. Tavoitteena on kyetä jatkossa seuraamaan tarkemmin myönnetyn rahoituksen jakautumista naisten ja miesten välillä, erityisesti STEM-aloilla (science, technology, engineering, mathematics), sekä tutkimushankkeiden johtopaikkojen jakautumista naisten ja miesten kesken.

Taulukko 1. Naisten osuus Akatemian arviointipaneelien arvioinnin asiantuntijoista.

	2020 toteuma	2021 toteuma	2022 toteuma
Naisten osuus (%) arvioinnin asiantuntijoista (yhteensä noin 1 000 asiantuntijaa vuosittain)	32	34	37

Taulukko 2. Naisten osuus Akatemian tutkimusrahoituksen hakijoista.

	2020 toteuma	2021 toteuma	2022 toteuma
Naisten osuus (%) hakijoista (akatemiahankkeet, akatemiatutkijat, tutkijatohtorit, akatemiaohjelmat, STN-rahoitus). Hakemuksia kaikkiaan noin 5 000 vuosittain.	39	39	41

Taulukko 3. Naisten määrä ja osuus Akatemian keskeisten rahoitusmuotojen myönnoistä 2019–2022. Suluissa oleva luku on rahoitusmuodon kaikki myönteiset rahoituspäätökset (kpl ja %, tilanne kunkin vuoden lopussa).

Rahoitusmuoto	2020 kpl	2020 %	2021 kpl	2021 %	2022 kpl	2022 %
Akatemianhanke (sisältää nuorten tutkijoiden akatemiahankkeet)	104 (268)	39	97 (270)	36	100 (258)	39
Akatemiatutkijan tehtävä	26 (67)	39	27 (68)	40	29 (72)	40
Tutkijatohtorin tehtävä	61 (110)	55	50 (108)	46	43 (106)	41

Akatemian hallintoviraston henkilöstön tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen toimenpiteitä kaudella 2022-2023 ovat yhdenvertaisuusnäkökulman vahvistaminen henkilöstösuunnittelussa, rekrytoinnissa ja palkkauksessa sukupuolten tasa-arvon rinnalla ja monimuotoisuusnäkökulman mukaan ottaminen suunnitteluun. Lisäksi arvioidaan hallintoviraston uudet toimintatavat (henkilöstön etä- ja hybridityö, arviointityö/paneelityöskentely sekä toimitilakehittäminen) ja niiden vaikutus tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Akatemiassa kehitetään myös tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvää viestintää ja koulutusta.

Akatemiassa toimii aktiivinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmä, joka toteuttaa, kehittää ja seuraa viraston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä.

Tyytyväisyys työyhteisön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteeseen vahvistui vuonna 2022 edellisiin vuosiin verrattuna. VMBaron 2022 vastaajista 82 prosenttia oli samaa

Akatemian henkilöstön tunnusluvut 2022

- Henkilöstön määrä 140
- Vakinaisten virkasuhteiden osuus 84 %
- Naiset 74 %, miehet 26 %
- Keski-ikä 50 v.
- Korkeakoulutututkinnon suorittaneita 81 %
- Yleisin koulutusaste tutkijakoulutus 49 %

mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että sukupuolten tasa-arvo toteutuu työyhteisössä. Vastaajista 71 prosenttia oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä yhdenvertaisuuden toteutumiseen.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustavoitteidensa mukaisesti Akatemia kannustaa eri taustaisia asiantuntijoita hakeutumaan virastoon töihin.

Vuonna 2022 kaikissa rekrytointiha-kuilmoituksissa käytettiin yhdenvertaisuus/monimuotoisuuslauseketta:

Suomen Akatemia painottaa toiminnassaan tasa-arvoa ja yhdenvertai-

suutta. Toivomme hakemuksia eri-ikäisiltä, eri sukupuolia olevilta sekä kieli-, kulttuuri- ja muihin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä.

Akatemian vahvuuksia henkilöstöky-selyn VMBaro 2022 perusteella

(yli 4 keskiarvo asteikolla 1–5)

- Työyhteisön oikeudenmukaisuus
- Sukupuolten tasa-arvo
- Työn ja yksityiselämän yhteensovittaminen
- Työn tavoitteet, mielenkiintoisuus ja haastavuus
- Työyhteisön arvot

2.3. Tavoite 9: Rakentaa kestävää infrastruktuuria sekä edistää kestävää teollisuutta ja innovaatioita

Tutkijoiden ja tutkimusryhmien rahoittamisen lisäksi Suomen Akatemia kohdentaa rahoitustaan myös korkeatasoisten tutkimusympäristöjen kehittämiseen. Tutkimusympäristöille kohdentuva rahoitus pitää sisällään mm. lippulaivarahoituksen, profiloitumisrahoituksen yliopistoille ja tutkimusinfrastruktuurirahoituksen. Rahoituksella tavoitellaan korkeatasoisen tieteen mahdollistamisen lisäksi monimuotoista yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Tutkimusinfrastruktuurit ovat merkittävä osa veto- ja pitovoimaista tutkimus- ja kehittämis- ja innovaatioympäristöä. Tutkimusinfrastruktuureilla tarkoitetaan välineitä, laitteistoja, tietoverkkoja, tietokantoja ja aineistoja sekä palveluita, jotka mahdollistavat tutkimustyön, edistävät tutkimusyhteistyötä sekä vahvistavat tutkimus- ja innovaatiokapasiteettia ja osaamista. Tutkimusinfrastruktuurit voivat olla keskitettyjä, hajautettuja tai virtuaalisia kokonaisuuksia tai näiden yhdistelmiä.

Suomen Akatemiassa toimii tutkimusinfrastruktuurikomitea, jonka tehtävänä on mm. seurata ja kehittää kansallista ja kansainvälistä tutkimusinfrastruktuuroimintaa ja laatia tutkimusinfrastruktuurien pitkän aikavälin suunnitelma (strategia). Lisäksi tutkimusinfrastruktuurikomitea hallinnoi Suomen Akatemian kautta myönnettävää tutkimusinfrastruktuurirahoitusta. Rahoituksella tuetaan tutkimusinfrastruktuurien rakentamista ja päivittämistä. Lisäksi rahoituksella maksetaan kansainvälisten tutkimusinfrastruktuurien jäsenmaksuja.

Suomen Akatemian tutkimusinfrastruktuurikomitea on laatinut Kansallisten tutkimusinfrastruktuurien strategian vuosille 2020-2030. Strategian visiona on että,

korkeatasoiset tutkimusinfrastruktuuripalvelut lisäävät suomalaisen tutkimus-, koulutus- ja innovaatiojärjestelmän vaikuttavuutta ja kansainvälistä vetovoimaa. Yksi kuu-desta kansallisten tutkimusinfrastruktuurien strategiassa tunnistetuista kehittämisalueista on vastuullisuus ja kestävä kehitys sisältäen vihreän siirtymän. Tämä nostettiin yhdeksi kehittämisalueeksi, koska tutkimusinfrastruktuureilla on merkittävä potentiaali vastuullisuuden ja kestävä kehityksen edistäjänä sekä kansallisten ja kansainvälisten hiilineutraaliustavoitteiden saavuttamisessa. Potentiaali ilmenee tutkimusinfrastruktuurin toiminnassaan tekemien valintojen kautta sekä tutkimusinfrastruktuurilla tuotetun datan välityksellä. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja ympäristön monimuotoisuuden seuranta olisi mahdotonta ilman korkeatasoisia tutkimusinfrastruktuureja.

Tutkimusinfrastruktuurikomitea toimeenpanee strategisia kehittämisalueiden tavoitteita mm. rahoitushakujen kautta. Rahoitushakemuksissa on edellytetty kuvausta tutkimusinfrastruktuurin toimista vastuullisuuden ja kestävä kehityksen edistämiseksi. Vuosina 2021-2022 Suomen Akatemia toteutti Suomen Kestävän kasvun ohjelman elpymis- ja palautumissuunnitelmassa (RRP; Recovery and Resilience Plan) kuvatut rahoitushaut tutkimusinfrastruktuureille. Rahoitus (45 M euroa) kohdennettiin tutkimusinfrastruktuureille, jotka edistävät digitaalista ja vihreää siirtymää toiminnassaan. Rahoitushakemuksista kerättiin vuonna 2022 tietoa tutkimusinfrastruktuurien vihreää siirtymää edistävien toimien kartoittamiseksi. Tutkimusinfrastruktuurien luettelemat toimet olivat jaettavissa seitsemään luokkaan: matkustamisen vähentäminen, hankinnat, päästöt (kvantifiointi ja kompensointi), kierrätys, tilat, tuotettu tieto ja muu. Tutkimusinfrastruktuurien yleisimmin mainitsemat vihreää siirtymää edistävät toimet liittyivät tutkimusinfrastruktuurilla tuotettuun tietoon, tutkimusinfrastruktuurin etäkäyttömahdollisuuksiin, hankittavien laitteiden energiatehokkuuden ja kierrätettävyyden huomioimiseen ja uusiutuvien energialähteiden käyttöön.

Myös vuonna 2023 avattavassa tutkimusinfrastruktuureille suunnatussa haussa edellytetään kuvausta tutkimusinfrastruktuurin toimista vihreän siirtymän ja muun vastuullisen tieteen ja tutkimusinfrastruktuuritoiminnan edistämiseksi.

Suomen Akatemia osallistuu kansainvälisten tutkimusinfrastruktuurien rahoittamiseen myös jäsenmaksujen kautta. Vuonna 2022 Suomen Akatemia rahoitti kansainvälisiä tutkimusinfrastruktuurien jäsenmaksuja noin 22 miljoonalla eurolla.

Jäsenyydet kansainvälisissä tutkimusinfrastruktuureissa tarjoavat suomalaisille TKI-toimijoille mahdollisuuden käyttää kansainvälisiä tutkimusinfrastruktuureja työssään, ja lisäksi Suomella on jäsenmaana mahdollisuus edistää kansainvälisten tutkimusinfrastruktuurien vastuullista toimintaa.

EU:n elpymis- ja palautumistukiväline (*Recovery and Resilience Facility, RRF*) RRF on osa laajempaa EU:n elpymisvälinettä (NextGenerationEU) ja sen tavoitteena on lieventää koronaviruspandemian taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia ja tehdä EU:n talouksista kestävämpiä, selviytymiskykyisempiä ja valmiimpia vihreän siirtymän ja digitaalisen muutoksen haasteisiin. Jäsenmaiden saama RRF-rahoitus perustuu kansallisiin elpymis- ja palautumissuunnitelmiin (Recovery and Resilience Plan, RRP). Suomen Akatemia toteuttaa vuosina 2021–2026 Suomen suunnitelmaa osana Suomen kestävä kasvun ohjelmaa, jolla tuetaan ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä kasvua.

Suomen Akatemian kautta jaettu RRF-rahoitus on kohdistettu vihreän ja digitaalisen siirtymän (nk. kaksoissiirtymä) edistämiseen. Suomen Akatemia toteuttaa suunnitelmaa yhteistyössä Business Finlandin kanssa.

Suomen Akatemia on vuosina 2021 ja 2022 jakanut yhteensä 89 miljoonaa euroa rahoitusta tutkimushankkeille sekä kansallisille ja paikallisille tutkimusinfrastruktuureille. Rahoitetut tutkimushankkeet ja -infrastruktuurit etsivät ratkaisuja hiilineutraalisuuteen ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen sekä niihin liittyviin digitaalisiin teknologioihin. Tutkimusaiheet kiertyvät muun muassa kiertotalouden, uusiutuvien energiamuotojen, materiaalitutkimuksen, metsänhoidon, tekoälyn ja ympäristötieteiden sekä kestävien liikkumistapojen kysymyksiin. Rahoitetut hankkeet ja infrastruktuurit muodostavat yhdessä Suomen Akatemian RRF-ohjelman. Vuoden 2023 alussa käynnistyneellä ohjelmatoiminnalla edistetään tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja tuetaan hankkeiden ja sidosryhmien välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä kansallisesti ja kansainvälisesti.

Suomen kestävä kasvun ohjelman (RRP) rahoituksen perusteella toteutettiin haku paikallisille tutkimusinfrastruktuureille. Kokonaisuudessa hakuun jätettiin 103 tutkimusinfrastruktuuria koskevaa hakemusta ja rahoitusta haettiin 104,3 miljoonaa euroa. Tutkimusinfrastruktuurikomitea myönsi paikallisten tutkimusinfrastruktuurien rakentamiseen ja kehittämiseen yhteensä 24,75 miljoonaa euroa. Rahoitusta myönnettiin 19 tutkimusinfrastruktuurille.

Akatemia tekee kestävä teollisuuden, innovaatioiden ja yritysten uudistumisen saralla tiivistä yhteistyötä Business Finlandin kanssa. Yhteistyöllä vahvistetaan yritysten ja tutkimusorganisaatioiden välistä kumppanuutta. Tavoitteena on luoda laajoja osaamiskeskittymiä, jotka edistävät korkealaatuisen tutkimuksen ja yritysten välistä yhteistyötä ja kannustavat TKI-investointeihin.

Suomen Akatemian lippulaivaohjelma tukee korkeatasoista tutkimusta ja siitä kumpuaavaa laajaa taloudellista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Lippulaivoissa yhdistyvät vahva yhteistyö elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan kanssa, muuntautumiskyky sekä taustaorganisaatioiden vahva sitoutuminen.

Lippulaiva-ohjelmalla luodaan tulevaisuuden osaamista ja kestäviä ratkaisuja yhteiskunnan haasteisiin sekä edistetään taloudellista kasvua. Tieteellisen menestyksen lisäksi lippulaivat ovat onnistuneet edistämään myös muuta tutkimuksen vaikuttavuutta, ja sidosryhmät näkevät lippulaivat tärkeänä toimijana alansa ekosysteemille.

2023 Akatemia rahoittaa seuraavia lippulaivoja:

- 6G Flagship 6G-Enabled Wireless Smart Society & Ecosystem, Oulun yliopisto
- FCAI – Finnish Centre for Artificial Intelligence, Aalto-yliopisto, Helsingin yliopisto ja VTT
- FinnCERES – Competence Centre for the Materials Bioeconomy, Aalto-yliopisto ja VTT
- iCAN – Digital Precision Cancer Medicine Flagship, Helsingin yliopisto ja HUS
- INVEST – Inequalities, Interventions and New Welfare State, Turun yliopisto ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
- PREIN – Flagship on Photonics Research and Innovation, Tampereen yliopisto, Aalto-yliopisto, VTT ja Itä-Suomen yliopisto
- ACCC – Atmosphere and Climate Competence Center, Helsingin yliopisto, Ilmatieteenlaitos, Itä-Suomen yliopisto ja Tampereen yliopisto
- GeneCellNano – Gene, Cell and Nano Therapy Competence Cluster for the Treatment of Chronic Diseases, Itä-Suomen yliopisto, Oulun yliopisto, Helsingin yliopisto, Aalto-yliopisto ja Suomen Punaisen Ristin Veripalvelu
- InFLAMES – Innovation Ecosystem based on the Immune System, Turun yliopisto ja Åbo Akademi
- UNITE – Forest-Human-Machine Interplay – Building Resilience, Redefining Value Networks and Enabling Meaningful Experiences, Itä-Suomen yliopisto, Maanmittauslaitoksen Paikkatietokeskus, Tampereen yliopisto ja Luonnonvarakeskus

2.4. Tavoite 13: Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan

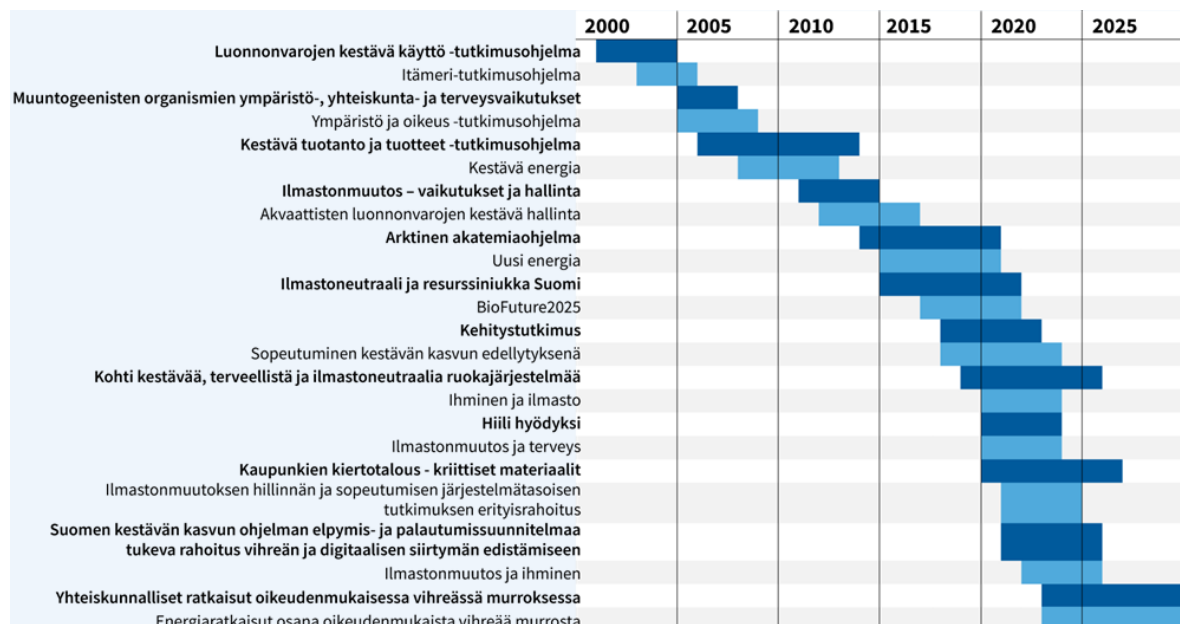
Korkeatasoisella tutkimuksella on tärkeä rooli kansallisten ja kansainvälisten hiilineutraalisuus- ja ilmastotavoitteiden saavuttamisessa sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa.

Suomen Akatemian vuonna 2020 hyväksytyssä strategiassa nostettiin esiin tarve ratkaista tieteen keinoin ilmastonmuutokseen ja muihin kestävyysaasteisiin liittyviä kysymyksiä. Tutkimustieto on välttämätöntä kestävänsä kehityksen aikaansaamiseksi ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Vuoden 2020 hakemusaineistosta laaditun kartoituksen mukaan noin viidennes Suomen Akatemian vastaanottamista vuoden 2020 tutkimusrahoitushakemuksista tarkasteli ilmastonmuutosta ja hiilineutraaliutta ja ilmastonmuutokseen, hiilineutraaliuuteen

ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvään tutkimukseen osoitettiin temaattisesta rajuudesta riippuen 60–70 miljoonaa euroa tutkimusrahoitusta.

Akatemia on rahoittanut ilmastonmuutokseen liittyviä ohjelmia ja tutkimuksen huippuyksiköitä jo 1990-luvulta alkaen. Nykyään Akatemian ja strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittaman ilmastonmuutosta ja hiilineutraaliutta käsittelevän tutkimuksen kirjo on laaja. Tutkimuskysymykset ovat 2000-luvulla laventuneet varsin laajalti eri tieteenaloille, olipa kyse sitten hillintämekanismeista, keskinäisriippuvuuksista tai sopeutumiskeinoista. Myös määrällisesti yhä suurempi osa tutkimustyöstä liittyy ilmastonmuutokseen niissäkin rahoitusmuodoissa, joissa aihetta ei ennalta rajata temaattisesti. Parhailaan on käynnissä useita ilmastonmuutokseen tai laajemmin kestävään kehitykseen liittyviä ohjelmia, joissa pureudutaan hiilineutraaliuteen, energijärjestelmien kehittämiseen, ilmastonmuutoksen terveysvaikutuksiin ja esimerkiksi vihreän kemian teollisten tuotteiden kehittämiseen (Kuva 6).

Kuva 6. Ilmastonmuutostutkimusta on rahoitettu pitkäjänteisesti.

Muutamia esimerkkejä Akatemian tutkimusrahoitustoiminnasta tietopohjan saamiseksi päätöksenteon tueksi ja ratkaisujen löytämiseksi ilmastonmuutoksen vaikutuksen hillitsemiseksi:

Ilmastonmuutoksen ja hiilineutraaliuden tutkimuksen akatemiaohjelma Climate-Synergy 2022-2023 keskittyy ilmastonmuutoksen aiheuttamiin vaikutuksiin niin ympäristössä kuin yhteiskunnassa ja etsii ratkaisuja hiilineutraalin tulevaisuuden edistämiseksi. Climate-Synergy yhdistää Suomen Akatemian ja sen yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittamia ilmastonmuutosta ja hiilineutraaliutta käsitteleviä tutkimushankkeita ja -ohjelmia verkostomaiseen kokonaisuuteen, jonka tavoitteena on, nimenmukaisesti rakentaa synergioita ja vahvistaa tutkimuksen vaikuttavuutta.

Ilmastonmuutos ja terveys CLIHE 2020-2023 -akatemiaohjelmassa tutkitaan ja ennakoitetaan ilmastonmuutoksen aiheuttamia terveysriskejä ja epävarmuustekijöitä sekä terveysvaikutusten yhteiskunnallisia seurauksia. Ohjelma etsii keinoja torjua haitallisia

terveysvaikutuksia ja sopeutua ilmastonmuutokseen. Pitkäjänteinen tieteidenvälinen tutkimus tuottaa tietoa, jonka avulla on mahdollista ennakoida, varautua ja vähentää ilmastonmuutoksen aiheuttamia terveysriskejä.

Hiili hyödyksi C1Value -akatemiaohjelma etsii ratkaisuja vihreän kemian teollisten tuotteiden valmistukseen CO₂-päästöistä. Suomi on sitoutunut Pariisin ilmastopöytäkirjaan ja Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali yhteiskunta vuoteen 2035 mennessä. Tämä saavutetaan paitsi vähentämällä hiilipäästöjä myös edistämällä ratkaisuja, joilla saadaan vähennettyä hiiliyhdisteiden määrää ilmakehässä. Ohjelman tutkimusaloja ovat synteettinen kemia ja katalyysitutkimus, prosessitekniikka ja systeemiset tutkimukset, teollinen ekologia ja bioteknologia sekä näiden mallinnukset, joiden avulla kehitetään kestäviä keinoja hiilen talteenottoon, varastointiin ja hyötykäyttöön.

Akatemia rahoittaa yhdessä ulkoministeriön kanssa *Kehitystutkimuksen akatemiaohjelmaa* DEVELOP (2018–2022). Ohjelman teemat nousevat [Suomen kehityspoliittisista tavoitteista](#) ja [YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman linjauksista](#). Ohjelmassa suomalaiset tutkijat tekevät yhteistyötä kehittyvien maiden tutkijoiden kanssa ratkaisten globaalin kehityksen kysymyksiä esimerkiksi terveyteen, luonnonvaroihin, talouteen ja koulutukseen liittyvissä aiheissa. Ohjelma kehittää tutkijoiden kansainvälisen tutkimusyhteistyön valmiuksia ja osaamista.

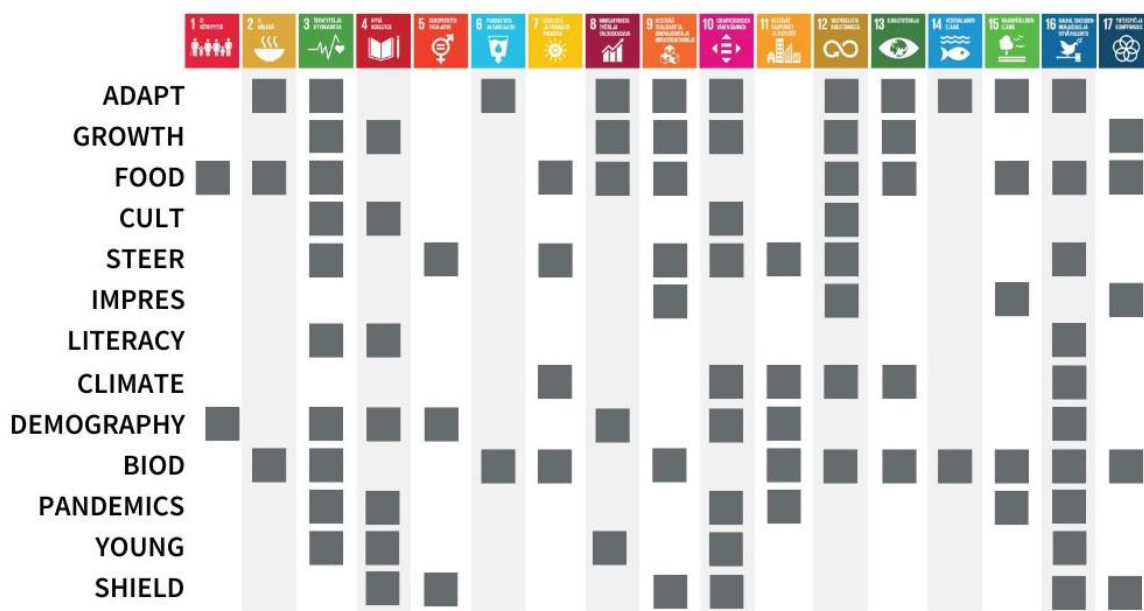
Uusi energia -akatemiaohjelmassa (2015–2020) tehtiin kansainvälisen [arviointipaneelin mukaan](#) tieteellisesti korkeatasoista tutkimusta uusiutuvan energian, energiajärjestelmien, energian käytettävyyden ja energiasektorin uusien liiketoimintamallien aloilla. Ohjelma vastasi käynnissä olevan energiamurroksen kysymyksiin ja se vaikutti toiminnallaan teollisuuteen, yhteiskuntaan ja muun muassa nuorten tutkijoiden koulutukseen.

2.5. Kestävän kehityksen tavoitteet ja vastuullisuus strategisen tutkimuksen neuvoston rahoituksessa

Strategisen tutkimuksen avulla haetaan ratkaisuja suuriin ja monitieteistä tutkimusotetta vaativiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Strategisen tutkimuksen neuvosto (STN) rahoittaa laajoja ja pitkäkestoisia tutkimusohjelmia, jotka pureutuvat monipuolisesti ajankohtaisiin ongelmakokonaisuuksiin ja kestävyysaasteisiin.

Tutkimusohjelmien aihepiirit linkittyvät tyypillisesti useampaan kestävä kehityksen tavoitteeseen. Esimerkiksi FOOD-ohjelmassa kehitetään kestävää, terveellistä ja ilmastoneutraalia ruokajärjestelmää (yhtymäkohdat mm. tavoitteisiin 2 Ei nälkää, 3 Terveystä ja hyvinvointia ja 13 Ilmastotekoja), IMPRES-ohjelmassa puolestaan luodaan innovatiivisia materiaaleja ja palveluja resurssiviisauden ja kestävä kehityksen edistämiseksi (yhtymäkohdat mm. tavoitteisiin 9 Kestävä teollisuus, innovaatioita ja infrastruktuureja, 12 Vastuullista kuluttamista ja 15 Maanpäällinen elämä). YOUNG-ohjelmassa taas tutkitaan lasten ja nuorten mahdollisuuksia toimia hyvinvoivina tulevaisuuden tekijöinä (yhtymäkohdat mm. tavoitteisiin 4 Hyvä koulutus, 10 Eriarvoisuuden vähentäminen ja 16 Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta).

STN:lta rahoitusta hakevien tutkijoiden tulee kuvata, kuinka suunnitellut hankkeet edistävät vastuullisuutta ja kestävyttä sekä millaisia tutkimuseettisiä kysymyksiä hankkeiden toteuttamiseen liittyy. Väli- ja loppuraporteissa sekä vaikuttavuuskertomuksissa analysoidaan, kuinka ohjelman ja hankkeiden taustalla olleisiin kestävyysaasteisiin on kyetty vastaamaan.

Kuva 7. Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) ohjelmien (kuvassa vasemmalla) tutkimusaiheiden sekä Agenda2030:n tavoitteiden (1-17, kuvassa ylhäällä) yhteydet. Kuva perustuu strategisen tutkimuksen ohjelmien ohjelmajohtajien näkemyksiin. Agenda 2030 tavoitteet ovat 1: Ei köyhyyttä. 2: Ei nälkää. 3: Terveyttä ja hyvinvointia. 4: Hyvä koulutus. 5: Sukupuolten tasa-arvo. 6: Puhdas vesi ja sanitaatio. 7: Edullista ja puhdasta energiaa. 8: Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua. 9: Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja. 10: Eriarvoisuuden vähentäminen. 11: Kestävät kaupungit ja yhteisöt. 12: Vastuullista kuluttamista. 13: Ilmastotekoja. 14: Vedenalainen elämä. 15: Maanpäällinen elämä. 16: Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta. 17: Yhteistyö ja kumppanuus. STN-ohjelmien lyhenteet: ADAPT: Sopeutuminen kestävän kasvun edellytyksenä, GROWTH: Kestävän kasvun avaimet, CULT: Kulttuuri teknologisoituvassa yhteiskunnassa, FOOD: Kohti kestävä, terveellistä ja ilmastoneutraalia ruokajärjestelmää, CULT: Kulttuuri teknologisoituvassa yhteiskunnassa, STEER: Julkisen vallan muuttuva rooli ja yhteiskunnan ohjaamisen mahdollisuudet. IMPRES: Innovatiiviset materiaalit ja palvelut resurssiviisauden ja kestävän kehityksen edistäjinä, LITERACY: Tiedon lukutaito ja tietoon perustuva päätöksenteko, CLIMATE: Ilmastonmuutos ja ihminen, DEMOGRAPHY: Väestörakenteen muutokset – syyt, seuraukset ja ratkaisut, BIOD: Elonkirjon köyhtymisen ympäristölliset ja yhteiskunnalliset yhteydet, PANDEMICS: Pandemiat yhteiskunnallisena haasteena, YOUNG: Lapset ja nuoret – hyvinvoivat tulevaisuuden tekijät, SHIELD: Turvallisuus ja luottamus algoritmien aikakaudella.

3. Vastuullisuuden seuranta: jalanjälki ja kädenjälki

Suomen Akatemian toimet vastuullisuuden ja kestäväen kehityksen tavoitteiden edistämässä toteutuvat sen myöntämän tutkimusrahoituksen sekä organisaation tutkimusosaamisen ja asiantuntijuuden kautta. Akatemia tekee tiivistä sidosryhmäyhteistyötä tutkimusyhteisön, muiden tutkimusrahoittajien ja yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa tieteen ja tutkimuksen edellytysten vahvistamiseksi, tutkimustiedon hyödyntämisen edistämiseksi ja ajankohtaisten tutkimusaiheiden ja -teemojen tunnistamiseksi. Akatemian kädenjälki näkyy ennen muuta sen rahoittaman tutkimuksen kautta. Rahoittajana ja mahdollistajan roolissa Akatemia palvelee tutkimusyhteisöä ja yhteiskuntaa. Asiantuntemuksellaan ja kansallisella ja kansainvälisellä yhteistyöllä Akatemia on 1990-luvun lopulta alkaen rahoittanut esimerkiksi laajoja ilmastonmuutokseen, energiajärjestelmiin, luonnon monimuotoisuuteen ja kestäväen kehitykseen syventyviä tutkimuskokonaisuuksia. Uuden tutkimustiedon lisäksi tutkimusrahoituksella on uudistettu tutkijakunnan osaamista, kasvatettu uusia tutkijasukupolvia ja luotu vahvaa kansainvälisen tason tutkimusosaamista ja yhteistyöverkostoja Suomeen. Omalla toiminnallaan ja välillisesti rahoittamiensa tutkimusryhmien kautta Akatemia on vaikuttanut maailmanlaajuisesti siihen, miten esimerkiksi ymmärrys ilmastonmuutoksen eri ulottuvuuksista on syventynyt ja miten sen hallintaan ja hillintään on pystytty tutkimuksen avulla löytämään ratkaisuja.

Akatemia edellyttää rahoittamaltaan tutkimukselta vastuullisuutta ja kestäväen kehityksen tavoitteiden huomioimista. Akatemialla ei ole roolia rahoittamansa tutkimuksen tai tutkimusinfrastruktuurien jalanjäljen mittaamisessa, vaan se kuuluu tutkimusorganisaation, kuten yliopiston tai tutkimuslaitoksen vastuulle.

Akatemia seuraa rahoittamansa tutkimuksen vastuullisuutta tutkimusraporteista saatavalla aineistolla. Tutkimusrahoituksen vaikuttavuuden seuranta on tarve edelleen kehittää aiempaa systemaattisempaan suuntaan erityisesti kestäväen kehityksen tavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi. Uudessa kestäväen kehityksen yhteiskuntasitoumuksessaan (ks. edellä) Akatemian toimenpiteenä on panostaa seurantaan kestäväen kehityksen näkökulmasta entistä voimakkaammin. Akatemia on toiminut aktiivisesti ja tutkijalähtöisesti vuosikymmenien ajan ja luonut tutkimusrahoituksellaan edellytyksiä suomalaisen osaamisen kehittymiseen kestäväen kehitykseen ja vastuullisuuteen liittyvien ilmiöiden ymmärtämiseksi: tutkittuun tietoon perustuvan asiantuntijuuden kasvataminen, tutkijakunnan uudistaminen, uuden tutkijasukupolven kasvattaminen ja monitieteisen osaamisen perustan luominen. Akatemian rahoittamalla tutkimuksella luodaan myös kykyä hyödyntää kansainvälistä tutkimusta ja sen hyödyntämistä Suomessa. Akatemia on vaikuttanut globaalisti siihen, miten ymmärrystä ja ratkaisuja on löydetty esim. ilmastonmuutoksen kysymyksiin. Akatemia on toiminnallaan lisännyt yhteisöjen mahdollisuuksia reagoida ja ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia. Akatemia on tehnyt tiivistä yhteistyötä tutkimusyhteisön kanssa ja omaa asiantuntijuutta hyödyntäen kansainvälisessä yhteistyössä esimerkiksi ilmastonmuutokseen vastaamiseksi.

Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamien ohjelmien vaikuttavuutta arvioidaan ohjelmarahoituskauden jälkeen. Ensimmäisten päättyneiden ohjelmien arvioinnissa

vuonna 2021 todettiin, että rahoitetun tutkimus- ja vuorovaikutustyön vaikutuksia olivat mm. lisääntynyt yhteiskunnallinen keskustelu keskeisistä ilmiöistä sekä käytännön toimintamallien ja ratkaisujen rakentaminen ohjelmissa tunnistettuihin haasteisiin vastaamiseksi. Vastuullisen tieteen periaatteet näkyivät etenkin tieteellisten julkaisujen avoimuutena ja aineistojen jatkokäytön mahdollistamisena sekä sellaisten yhteiskehittämisen menetelmien käyttönä, joilla kyettiin integroimaan heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevia ryhmiä tutkimusprosesseihin.